Rok IV. Kraków, wtorek 9 sierpnia 1921. Nr. 207.

NOWY DZIENNIK

Adres redakcyi i administracyi: Kraków, Orzeszkowej 7.
Nr. telefonu 279. — Konto czekowe Poczt. Kasy Oszczędn. Nr. 141.123
Wszelkie komunikaty należy nadsyłać wprost do Administracyi
Komunikaty przesłane Redakcyi nie będą uwzględnione.
Redakcya rękopisów nie zwraca.
Redaktor naczelny przyjmuje od 11½ do 12 w południe.

Cena Nru 10 Mk.

Prenumerata: w Krakowie i na prowincyi mies. 240·— ćwierć. 720·— Mk
w Krakowie z odnoszeniem do domu . . . 270·— „ 810·— „
Na prowincyi: z przesyłką pocztową 85· „ 855·— „
Za granicą: z przesyłką pocztową . . 32· „ 975·— „
Ogłoszenia: Drobne ogłoszenia od wyrazu 7·— Mk., wiersz nonparel 1-szpalt. Mk 20. Nadesłane Mk 50·—. Wiersz nonparelowy 1 szp w tekście Mk 70·—. Wiersz nonp. 1 szpalt. na 1. stronie 80 Mk
Zawiadomienia ślubne i gratulacye 200 Mk.

Stanowisko członków Rady Najw.

Paryż. PAT. Radio. Dzienniki podają, że na poniedziałkowem posiedzeniu Rady najwyższej rząd francuski będzie reprezentowany przez Brianda i Berthelota. We wtorek o godz. 3-ej popołudniu odbędzie się posiedzenie konferencyi finansowej, w którem ze strony Francyi wezmą udział Doumer i Loucheur. Reprezentant Stanów Zjednoczonych, Harvey, będzie na konferencyi przestrzegał polityki Hardinga nie mięszania się do spraw czysto wewnętrznych Europy i ograniczy się tylko do obrad nad kwestyami polityki ogólno-światowej, oraz ekonomicznemi, które interesują Amerykę. Ameryka stoi na zasadzie równości i wolności handlu, który jej zdaniem jedynie może przywrócić równowagę gospodarczą świata. Belgia w myśl art. 88 traktatu wersalskiego, przyznającego decyzyę co do Górnego Śląska głównym mocarstwom sprzymierzonym i zaprzyjaźnionym (Francyi, Stanom Zjednoczonym, Włochom i Japonii), ograniczy się do obrad nad innemi kwestyami, zgłoszonemi na porządek dzienny, zwłaszcza nad kwestyą trybunału lipskiego, odszkodowań wojennych i pomocy dla Rosyi.

Eksperci dla sprawy górnośląskiej odbyli w sobotę jeszcze jedno dodatkowe posiedzenie, które ograniczyło się do kwestyi formalnych.

„Temps" wyraża przekonanie, że Rada najwyższa zadecyduje rozwiązanie kwestyi górnośląskiej po myśli Francyi, której zasadnicze stanowisko nie uległo zmianie.

Stanowisko Włoch.

Rzym. (PAT). Ag. Havasa donosi: Półurzędowy komunikat donosi, że Bononi i Della Toretto udali się na konferencyę Rady Najwyższej, stwierdza, że Włochy gotowe są uczynić wszystko, co będzie w ich mocy, aby przyszło na konferencyi do rozwiązania zagadnienia górnośląskiego. Włochy dążą do takiej formy rozwiązania, któraby się opierała na wynikach plebiscytu i uwzględniła interesy polityczne, ekonomiczne i moralne obu krajów. Włochy pragną ustalenia granicy Polski, któraby jej zapewnić mogła suwerenność i pozwoliła stać się czynnikiem spokoju i bezpieczeństwa Europy.

Anglicy kupują przedsiębiorstwa górnośląskie.

Bytom. PAT. Angielscy wielcy przemysłowcy coraz częściej przyjeżdżają na Górny Śląsk celem zakupu wielkich przedsiębiorstw przemysłowych. Obecnie toczą się układy z generalną dyrekcyą hut Donnersmarcka o zakupno kilku kopalń w Rybniku.

Niemcy liczą się z upadkiem gabinetu Wirtha

Berlin. PAT. Radio. Prasa niemiecka rozgłasza, że los gabinetu Wirtha zawisł od rozwiązania sprawy Górnego Śląska. Jeżeli rozstrzygnięcie wypadnie na niekorzyść Niemiec, dzienniki głoszą, że gabinet będzie musiał ustąpić gabinetowi prawicowemu lub nacyonalistycznemu.

Rzeczoznawcy przedstawiają dwie tezy.

Paryż. (PAT). Ag. Havasa. „Temps" komunikuje: Raport rzeczoznawców, powołanych do zbadania sprawy Górnego Śląska, o ile nie zajdą nieprzewidziane wypadki, zawierać będzie dwie różne tezy. „Temps" występuje żywo przeciwko tezie angielskiej, która polegała na osobnem rozpatrywaniu obu części terytoryum spornego.

„Temps" wyraża nadzieję, że Rada Najwyższa znajdzie sprawiedliwsze rozwiązanie tej sprawy i skończy słowami: Francyi nie pozostaje nic innego, jak stać na tem stanowisku, na którem stoi w chwili obecnej. Nie życzy sobie dalszego trwania niepokoju, nie mniej jednak ufna w ważność sprawy, które broni, powinna przygotować się na wszelkie ewentualności z całym spokojem.

Rezultaty konferencyi premierów brytyjskich

Horsea. PAT Radio. Oficyalny komunikat z posiedzeń konferencyi premierów Anglii ukazał się dzisiaj. Obejmuje on szereg doniosłych dla państwa kwestyj. Ważnym wypadkiem dotychczas niepraktykowanym, było wzięcie udziału w królewskiej radzie wojennej premierów dominiów angielskich oraz członków gabinetu i parlamentu. Rozirząsano najważniejsze kwestye bieżące, dotyczące polityki angielskiej w chwili obecnej. W czasie narad kwestya Górnego Śląska przybrała ostrą formę tak, że konieczne było powzięcie w tym kierunku głównych wytycznych polityki angielskiej. Rada powzięła uchwały w tej mierze jednomyślnie. Balfour wziął udział w dyskusyi rady gabinetowej angielskiej co do kwestyi Ligi narodów. Przedmiotem dyskusyi był zakres działania, przyszłość Ligi, wyrównanie różnic między jej członkami, oraz ustosunkowanie się rządu agielskiego do niej. Ustalenie tego stosunku stanowi ważny krok naprzód w regulowaniu stosunków międzynarodowych. W zakresie spraw wewnętrznych Anglii poruszano wiele doniosłych westyj polityki komunikacyjnej i okrętowej rządu, kwestyę telegrafu i telefonu bez drutu i kilka innych. Posiedzenie tej rady będzie mieć pod wielu względami doniosłe, a w pewnych dziedzinach przełomowe znaczenie dla imperyum angielskiego.

Ugoda z sinfeinistami za wszelką cenę.

Paryż. (PAT). Biuro Reutera donosi: Wedle urzędowego oświadczenia, zobowiązał się rząd w myśl przyrzeczenia premiera ministrów, popierać każdy sposób przyjścia do porozumienia z Irlandczykami i postanawia bezwzględnie i bezwarunkowo uwolnić wszystkich członków parlamentu sinfejnistów, uwięzionych dotąd.

Zjazd organów samorządowych w Litwie Środkowej.

Wilno. PAT. Zgodnie z rozkazem naczelnego dowódcy wojsk Litwy środkowej, generała Żeligowskiego, zwołany został na dzień 9-go sierpnia br., zjazd migistratu miasta Wilna i wydziałów powiatowych oraz na dzień 14 sierpnia br. zjazd organów samorządowych.

Gdańsk sprowadzał wojska niemieckie.

Gdańsk. (PAT). Na ulicach miasta rozlepiono obwieszczenie senatu zaprzeczające pogłoskom, jakoby senat sprowadził wojska niemieckie do Gdańska na czas strejku. Wobec tego „Danziger Arbeiter Ztg." zabiera ponownie głos w tej sprawie i stwierdza, że zaprzeczenie senatu jest fałszywe, gdyż senat faktycznie sprowadził 600 żołnierzy Reichswehry z Prus, mianowicie 480 żołnierzy z Królewca, a 120 z Malborga.

Lenin wybiera się zagranicę.

Berlin. PAT. Radio. Z Kopenhagi donoszą, że Lenin jeszcze przed 20 sierpnia wyjeżdża w podróż za granicę.

Krassin pełen nadziei.

Berlin. PAT. Radio. Krassin, wbrew groźnym wieściom z Rosyi, twierdzi z pełnym entuzyazmem, że sowiety wejdą w stosunki handlowe z Europą, że otrzymały szereg korzystnych ofert, że mają podostatkiem pieniędzy, że w końcu kryzys głodowy będzie zażegnany przy pomocy sowieckiego komitetu rosyjskiego głodowego i prywatnej pomocy ludów Europy, zorganizowanej przez bratnie związki komunistyczne. Krassin wyraża także przekonanie, że rząd sowietów wejdzie w stosunki dyplomatyczne ze światem, oraz, że dostanie zagranicą większe pożyczki.

Trocki zapewnia o demobilizacyi Rosyi.

Warszawa. PAT. Jak donosi „Warszawskij Golos" współpracownik gazety „Nowyj Put" uzyskał wywiad z Trockim, który zaprzeczył kategorycznie, jakoby miał wygłaszać mowę przeciwko Polsce, Rumunii, Łotwie itp. Armia rosyjska jest zdemobilizowaną i jej liczebność jest trzy razy mniejszą, niż przed 8—9 miesiącami. Trocki zaprzeczył również wiadomości, jakoby gromadzono wielkie siły rosyjskie na Kaukazie. W końcu Trocki zwrócił uwagę na faktyczną interwencyę zbrojną w Rosyi ze strony Japonii.

Rozwój Palestyny w świetle cyfr.

Czego dokonali Żydzi w Palestynie i czego dokonać mogą?

Wybitny znawca spraw palestyńskich D. Trietsch udowadnia w jednej ze swoich ostatnio ogłoszonych prac, że realizacyi żydowskiej siedziby narodowej nic nie stoi na przeszkodzie. Trietsch wywodzi:

„Myśl utworzenia żydowskiej siedziby narodowej, która była podstawową zasadą ustalonego przez I. kongres syoński z r. 1897 programu przeobraziła się z pozornej utopii w realno-polityczny fakt.

Akt historyczny z d. 2. listopada 1917 i uchwała w San Remo z r. 1920 rozwiązały polityczną stronę zagadnienia żydowskiego.

Mimo to wielu Żydów dziś jeszcze [illegible] na pracę palestyńską, jako na rzecz utopijną, [illegible] tyczną i nierealną. Przyczyną tego jest zapoznanie rzeczy konkretnych, które już od dłuższego czasu w kierunku realizacyi sprawy palestyńskiej się zbliżają, a obecnie przez zgodną aprobatę rządów sprzymierzonych mocarstw uczyniły ją zawisłą jedynie i wyłącznie od pomocy świata żydowskiego.

Dowodem tego są niektóre dane statystyczne.

Już za regime tureckiego

wykazywał żywioł żydowski w Palestynie niezwykły wzrost,

mimo, że ludność państwa tureckiego tylko powoli wzrastała, a nawet jej liczba spadała.

Liczba Żydów wynosiła w Palestynie:

w r. 1852 —	5000— 6500
w r. 1867 —	12000—13000
w r. 1881 —	25000
w r. 1897 —	50000
w r. 1911 —	100000

(przed wybuchem wojny 120.000). Tak tedy w ciągu pięćdziesięciu lat liczba Żydów wzrosła 20-krotnie, a przyrost wynosił 3—5000 osób rocznie. Zastój z czasów wojny jest wyrównany przyrostem z lat 1920—1921.

Wraz z stałą a jak widzimy tak znaczną imigracyą żydowską

wzrastały też import i eksport,

co stwierdza wyraźnie statystyka konsulatów.

Jaffa, która przed 30 laty zaledwie liczyła 100 Żydów wykazuje dziś 15.000. Wielka część tychże mieszka w przepięknej dzielnicy żydowskiej Tel Awiw. Dzielnica ta ma park, wodociągi, elektryczne światło, własny dworzec kolejowy, pocztę i stacyę telegraficzną, komunikacyę samochodową z Jaffą itd. Gimnazyum hebrajskie w Tel-Awiw osiągnęło w 7 latach liczbę 800 uczniów. Istnieją ponadto biblioteki, stowarzyszenia, hotele, kawiarnie, teatry świetlne itd.

Podniósł się też znacznie handel Jaffy.

Eksport wynosił:

w r. 1886:	2 mil. 400.000 mk. niem.
w r. 1900:	5 mil. 300.000 mk. niem.
w r. 1913:	15 mil. mk. niem

Import wynosił:

w r. 1886:	4 mil. 800.000 mk. niem.
w r. 1900:	7 mil. 600.000 mk. niem.
w r. 1913:	26 mil. 200.000 mk. niem.

Podczas gdy import całej Turcyi przed wojną wynosił około 1 miliarda marek (przy 25 milionach ludności), co wynosi 40 mk. niem. na głowę (a mian. 27 mk. w imporcie, 13 mk. w eksporcie)— wykazywała przed wojną południowa Palestyna jedynie droga na Jaffę handel po 110 mk. niem. na głowę, a więc trzykrotnie tyle, co całe państwo tureckie.

W tym samym czasie

wzrosła liczba mieszkańców najważniejszych miast:

	1886	1914	tego Żydzi
Jerozolima	z 42000	na 110000	— 70000
Jaffa	z 17000	na 60000	— 15000
Safed	z 10000	na 18000	— 10000
Tyberyada	z 5000	na 10000	— 8000
Haifa	z 6000	na 25000	— 3500

Kolonizacya żydowska,

rozpoczęta w r. 1881 liczyła w r. 1900 około 5000 osób, w 1912 r. już 12000. Wartość gruntu dzięki włożonej pracy wzrosła w tym czasie dziesięciokrotnie. Wzrosły też przychody, a kolonie żydowskie służyły za wzór reszcie mieszkańców. Przychody rządu tureckiego z dziesięciny od dwu głównych produktów wynosiły w dwunastu tylko koloniach:

	z zboża	z pomarańcz.	razem
w r. 1904 —	27906 mk. n.	8109 mk.	36015
w r. 1913 —	171952 mk. n.	84208 mk.	257160

a więc w przeciągu 10-ciu lat wzrost 7-krotny.

Przed założeniem kolonij żydowskich, powstałych na obszarach przedtem nieuprawianych nie istniał wogóle podatek dziesięciny.

Wartość kolonij żydowskich wedle stanu z r. 1913—14 oceniono na 48 do 80 milionów mk. niem. (przedwojennych). Zbiory roczne przedstawiały wartość 3 mil. 800.000 marek, która szybko się potęgowała przez podrastanie kultury drzewnej. Mimo nieracyonalnych metod kolonizacyj, wychowania i opieki społecznej nie poszło więc wcale na marne 10 milionów funtów od roku 1881 do 1921 przez żydostwo na cele palestyńskie ofiarowanych. Obecna bowiem wartość żydowskiego stanu posiadania w Palestynie reprezentuje conajmniej tę kwotę. Obecnie powinno pod tak korzystnemi auspicyami stanąć do dyspozycyi żydowskiej Palestyny wielokrotnie zwiększone fundusze.

Obecny stan kolonizacyi (1921) wynosi 65 kolonij z 60000 hektarami ziemi i 13 tysięcy mieszkańców.

Bardzo doniosłego znaczenia jest

rozwój komunikacyi

w kraju datujący się od nowej kolonizacyi i imigracyi żydowskiej: W roku 1892 wybudowano pierwszą linię kolejową Jaffa—Jerozolima. Od czasu wojny sieć kolejowa uzyskała połączenie z głównemi liniami Azyi przedniej, Europy i Afryki i stała się ważnym punktem węzłowym wielkich linij kontynentalnych a dzięki bliskości Suezu punktem centralnym komunikacyi światowej. Rozwój komunikacyi w Palestynie wykazuje następujący wykaz długości linii kolejowych:

w r. 1881 —	0 km.
w r. 1892 —	87 km.
w r. 1906 —	584 km
w r. 1921 —	1455 km.

(przy uwzględnieniu jedynie tzw. tradycyjnej Palestyny tzn. bez syryjskich linij na północ od Deraa i bez linii Hedżasu na południe od Maan).

W nowych granicach żydowskiej Palestyny pod mandatem brytyjskim stanowią Żydzi już obecnie 22 proc. ludności. W ten sposób jest Palestyna znowu **pierwszym krajem żydowskim świata.** Jerozolima liczy na 90000 mieszkańców — 55000 Żydów (przed wojną 70000 Żydów na 100000 mieszkańców). Żadne miasto tej wielkości nie ma stosunkowo większej ilości Żydów.

Także wpływ Żydów na życie gospodarcze w żadnym kraju nie jest tak wybitny jak w Palestynie i w żadnym kraju nie wykazuje tendencyi tak intenzywnego przyrostu. Instytucye bankowe, zrzeszenia gospodarcze i rolnicze, przedstębiorstwa rolnicze i komunikacyjne Żydów stanowią oddawna wielką siłę gospodarczą w kraju. Zbyt głównych produktów, jak wina, migdałów, pomarańcz, jest zorganizowany. Zalesienie kraju z dnia na dzień się rozwija.

Wysoki poziom wykazuje

szkolnictwo.

Należy oczekiwać, że szkolnictwo świata żydowskiego, w szczególności **wychowanie** sierót żydowskich z czasem przeniesie się całkowicie do Palestyny. Każda kolonia, każda gmina żydowska ma swe szkółki dziecięce, szkoły ludowe i średnie. Obok gimnazyów istnieją seminarya. Technikum ma być wkrótce otworzone. W ostatnich latach założono cały szereg poważnych instytucyj naukowych i został położony kamień węgielny pod wszechnicę hebrajską.

Cały ten kulturalny rozwój idzie w parze z

renesansem języka hebrajskiego.

Język ten jest dziś jedynym towarzyskim i wykładowym w żydowskiej Palestynie.

Jak wiadomo, brytyjski rząd zamianował gubernatorem Palestyny

Sir Herberta Samuela,

którego autorytet rozciąga się i na Transjordanię. Tem samem daje wyraz swym szczerym zamiarom co do realizacyi złożonych przez rząd deklaracyj. Język hebrajski uznano oficyalnym językiem krajowym. Obok angielskiego i arabskiego. Również urzędowe komunikaty ukazują się w języku hebrajskim.

Na polu życia gospodarczego

wykazują stosunki fazę przejściową. Niezawodnie podziałało na to ogólne zastanowienie produkcyi w okresie działań wojennych na terenie palestyńskim. Po częściowem usunięciu tej anomalii przedstawiają się już wyraźniej perspektywy na przyszły rozkwit gospodarczy Palestyny.

Należy jednak zaznaczyć, że Palestyna wykazuje **szerokie możliwości dla produktywnego** żywiołu imigracyjnego i dla **kapitału inwestowanego** w przedsiębiorstwa. **Już sam przemysł budowlany** jest bardzo rentowny i **ma widoki doskonałego rozwoju.**

Wszystkie te dane to jednak dopiero podstawa i możliwość działalności żydowskiej **na polu odbudowy Palestyny w tym stopniu intenzywności, który nie wytrzymuje porównania z dotychczasowemi wysiłkami.** Musi to zrozumieć **świat żydowski**, że deklaracye mocarstw sprzymierzonych nakładają nań obowiązek skorzystania z tych przywilejów. Ocalenie żydostwa **przez wybudowę** Palestyny. Oto wielkie zadanie, **przed które** teraźniejszość postawiła żydostwo, **a które** otwiera pole działania dla wszystkich jego odcieni.

Uczestnictwo finansowe w tem dziele **może** być dokonane w drodze ofiar. Żyd. Fundusz Narodowy z biegiem 20 lat swej działalności **urósł do** poważnego instrumentu pracy palestyńskiej. „Keren Hajesod" złożył w jednym roku **dowód, że w** nim ucieleśniona jest największa **materyalna akcya** całego żydostwa. Wielkie atoli **środki** można na podstawie czysto gospodarczej inwestować i to z zapewnieniem dobrej rentowności.

Naszem najważniejszem zadaniem będzie jaknajszybciej **rozpocząć tak silną żydowską imigracyę palestyńską, by przyspieszyła odbudowę Palestyny i zapewniła nam jaknajrychlejsze uzyskanie żydowskiej większości w kraju.**

Ekscesy przeciw Żydom

Do Narodowego Klubu Posłów Żyd. [illegible] Tymcz. Żyd. Radzie Narodowej zgłosił [illegible] Hirsz Litwak (Warszawa, Miła 36) i zeznał następuje: W drodze z Otwocka do Warszawy na stacyi Radość, z pociągu kolejki, przy[illegible] Warszawy, wyszło ok. 20-tu żołnierzy, któr[illegible] cili się nań, usiłując mu uciąć brodę. Po[illegible] bronił się, żołnierze okrutnie go pobili i [illegible] mu 850 mk.

2. Do tegoż Klubu zgłosił się p. Henryk Niemczyk (Warszawa, Dzika 3), który zeznał:

W pociągu, idącym do Ostrowa między Małkinią i Ostrowem, wdarli się do wagonu Poznańczycy, bijąc wszystkich Żydów. W Małkini [illegible] miejsce ekscesy dnia poprzedniego. Poznańczycy wdzierali się do zamkniętych sklepów rabowali je, bijąc Żydów. Wielu Żydów uciekło z miasta. Ekscesy odbywały się także na drodze Warszawa-Małkiń, tutaj wszakże ekscendentami byli nie Poznańczycy, lecz żołnierze.

3) W tymże Klubie p. Abraham Radzymiński z Tłuszcza zeznał co następuje:

Do Tłuszcza wtargnęli przejeżdżający żołnierze, rabując żydowskie sklepy i mieszkania prywatne. Zeznającemu zrabowano 1000 mk. i ucięto brodę. W mieszkaniu prywatnem p. Smula Bergmana zrabowano wszystko, co się dało. Janklowi Radzymińskiemu zabrano chleb wartości 1200 mk. Szmulowi Zylberbergowi — 200 mk., Wolfowi Radzymińskiemu — 2000 mk., S. Frydmanowi i Hirszowi Pastulskiemu wszystkie rzeczy wartościowe.

4) Powyższy Klub Sejmowy zwrócił się z wymienionymi protokułami do pp. ministra kolei, min. spr. wewn. i min. wojny z prośbą o pociągnięcie winnych do odpowiedzialności i zarządzenia środków, uniemożliwiających powtórzenia się podobnych wypadków.

Meches w roli „istinnego"

W „Naszym Kuryerze" czytamy: „Czem je[illegible] był w życiu swem bajkopis, publicysta, h[illegible]sta, kabarecista p. Benedykt Hertz? Za c[illegible] „Głosu" był czystej wody soc. dem. Po[illegible] Wilnie był naprzemian ugodowcem-konse[illegible]stą i radykałem-niepodległościowcem. W [illegible] kwie w r. 1914 występował nawet w piśmie rosyjskiem jako „Żyd polski" mianowicie, gdy [illegible] o usprawiedliwienie agitacyi antysemick[illegible] deków. Wreszcie w Warszawie pisuje wie[illegible] antysemickie oraz zamieszcza utwory w „P[illegible]tniku". Ostatnio wybrał się znowu na go[illegible] występy do Wilna, gdzie daje się poznać jak[illegible]dek-szowinista, siejący waśń pomiędzy Pol[illegible] a Litwinami. Ale raz przynajmniej doczek[illegible] ostrej odprawy. W jednym z artykułów p[illegible] oświadczył jakoby lud wileński odżywa [illegible] inteligentach litewskich: „chamy, brudasy, [illegible]narne sknery".

„Dzwon Litwy" w artykule „Znawc[illegible] piętnuje p. Hertza jako oszczercę, pisz[illegible] nnemi: „Co zaś do określenia „cham" pan B[illegible] [illegible]ógł go usłyszeć z ust tych [illegible] często [illegible]yszą zastosowane do siebie.

Jak ...no, jakby mi ktoś chciał wmówić, iż słyszał Żyda wymyślającego od „parchów"! Niestety autor artykułu nie zna psychologii mechesa-renegata. Taki i na podobną bezecelność się zdobędzie".

Przegląd spółdzielczy.

Korporacya spożywcza.

W czasach gdy z jednej strony ciśnienie barometru społecznego doszło do najwyższego napięcia a atmosfera zdaje się być przesycona elektrycznością, grożąc co chwila wyładowaniem utajonych w niej energii, zdolnych sprowadzić kataklizmy, jakich świat dotąd nie znał — a z drugiej strony umysły i instyktownie i świadomie kroczące na drodze ku medium anomalii gospodarczych i społecznych, postawiwszy słuszną dyagnozę choroby, stwierdziły, że zło leży w braku organizacyi siły spożywców i poczęły oddawać głos decydujący w produkcyi — odmiennie niż dotąd — konsumentom targo sensu, w tych czasach nie od rzeczy będzie n. zd. skreślić szkicem stan ruchu współdzielczego spożywców w rozmaitych państwach, przechodząc go kolejno i jego historyę, poprzestając jednak równocześnie nierzadko na podaniu odnośnych dat statystycznych, pozwalając snuć konkluzye samodzielnie.

A potrzeba jest, ponad nadzieję, większa niżby się spodziewać było można, gdyż co drugi „społecznik" uważa się za jedynie powołanego do zabierania głosu w sprawie kooperacyi, choćby się znał na niej jak... wilk na gwiazdach a „jego" konsum był tak podobny do kooperatywy rochdalskiej jak... pięść do nosa. A poznanie rozwoju i obecnego stanu kooperacyi spoż. w różnych krajach nie będzie tem mniej bez krzyści, że poznawszy jej światła i cienie, w dalszej działalności u nas jedne uwzględnić drugie pominąć będzie można — jeśli many nie zadawać kłamu maxymie, że historya est magistra vitae. A jako iż najwięką i najwspanialszą przeszłość ma kooperacya spożywcza Albionu, więc i z tego tytułu jemu się prym w naszym przeglądzie wodzić należy.

Anglia.

Królestwo Wielkiej Brytanii jest kolebką ruchu spółdzielczego; w r. 1842 ułożyło 28 tkaczy w miasteczku Rochdale pierwszy statut stowarzyszenia spółdzielczego, a w r. 1844 powstali pierwsi „Equitable Pioneers" tworząc pierwszy „shops cooperatives" dnia 21 grudnia. Ruch wspomniany ogarnął tam najszersze kręgi ludności tak, że przed wojną ilość ludności zgrupowanej w spółdzielniach spożywczych przewyższała już w r. 1905 w całem Królestwie 2.100.000 członków, co w raz z ich rodzinami czyni około 8500000 ludzi a przeszło 20 proc. ogółu ludności. W samej zaś Szkocyi było w r. 1908 na niespełna 5000000 ludności 374.000 rodzin, korzystających z usług stowarzyszeń spółdzielczych, co daje aż jedne trzecią ogółu ludności szkockiej.

Hurtownia spółdzielni angielskich p. n.: „Englisch Whollsale Cooperative Society" (E. W. C. S.), założona w r. 1863 stanęła w r. 1920 po raz pierwszy na drugiem miejscu pod względem importu między 60 największemi firmami Anglii: W. C. S. sprowadziła bowiem w ciągu pierwszych 7 miesięcy 1920 r.: 15.114 ładunków, a obroty jej w ciągu pierwszego półrocza u. r. wynosiły 1.280.646.700 franków.

Rozrostowi spółdzielni i ich związków odpowiada organizacya pracowników spółdzielni obejmująca: 1) sekcyę sklepowych, 2) sekcyę sekretarzy spółdzielczych, 3) sekcye pracowników biurowych. Organizacya pracowników spółdzielni wydaje miesięcznik p. t. „The Cooperative Official".

Charaktedystycznem dla ruchu spółdzielczego w Anglii jest fakt zaistnienia uzupełniania się tego ruchu wyzwoleńczego szerokich mas ludowych i ruchu zawodowego. Na naradzie wspólnej związków zawodowych i spółdzielni odbytej z końcem listopada u. r. w Londynie, w której brało udział 391 delegatów związków zawodowych i 193 delegatów stowarzyszeń spółdzielczych zapadła m. i. uchwała zgodna, wzywająca członków związków zawodowych do lokowania tak oszczędności prywatnych jak i kapitałów związkowych wyłącznie we spółdzielniach. Czynią zaś to przez powiększanie swych udziałów w swych stowarzyszeniach spółdzielczych, gdyż rozumieją, że w ten sposób wzmacniają ich byt, petryfikują ich niezależność od banków prywatnych czy nawet państwowych. Pomocy zaś szukają tylko u siebie.

Armenia.

Ruch spółdzielczy w Armenii jest jeszcze świeżej daty, bo jego zaczątki sięgają zaledwie wstecz w niewiele lat przed wojną światową. A jednak w r. 1917 liczy już 360 stowarzyszeń z 50.000 członków czyli innemi słowy stowarzyszenia te aprowizowały 200.000 ludzi. Z początkiem roku 1918 bandy tureckie niszczą jednak około 300 stowarzyszeń tak, że okazuje się nieodzowna potrzeba nowego zorganizowania ruchu. W pierwszych miesiącach 1919 r. jest już 200 stowarzyszeń spożywczych spółdzielczych z 60.000 członków i z 2000000 Rbs kapitału udziałowego a 500000 Rbs rezerwowego.

Związek spółdzielni armeńskich „Aicoop" założył szereg wytwórni własnych, jakoto: fabryki konserw, obuwia, mydła itp., nadto posiada kopalnie soli, warsztaty tkackie, huty itp.

W Armenii istnieją również kooperatywy pracy na roli, w których środki produkcyi jak ziemia i narzędzia są własnością społeczną.

Austrya niemiecka.

Rozpaczliwa sytuacya aprowizacyjna niem. Austryi w r. 1919 przy zmyśle praktycznym i organizacyjnym kulturalnych jego obywateli dała początek silnemu świadomemu ruchowi samopomocy ludowej, jakim jest ruch spółdzielczy. (W dawnej Austryi punkt ciężkości tego ruchu leżał w Galicyi, gdzie popularnie były tzw. towarzystwa kredytowe czy zaliczkowe). We Wiedniu mamy obecnie jedno wielkie „Stowarzyszenie spożywców Wiednia i okolicy" z przeszło 140.000 członków, czyli że zakres jego działalności obejmuje przeszło jedne czwartą część ludności Wiednia. Roczny obrót wynosił w ciągu roku 700.000.000 K, a w jednym tylko miesiącu wrześniu ub. r. 93,000.000 K. Kooperatywa ma 142 sklepy, czyli przeciętnie 1 sklep na 1000 spożywców.

W polowie listopada 1920 r. odbył się w Linzu zjazd spółdzielni niem. Austryi. Uchwalił on m. i.: 1) nie wypłacać członkom kooperatyw nadebranego aż do odwołania, a to celem powiększenia w dzisiejszych anormalnych stosunkach gospodarczych i przy dzisiejszej drożyźnie tak nieodzownych środków obrotowych; 2) bezwzględnie zakazać na przyszłość — a więc nie tylko przejściowo — sprzedaży na kredyt (co już głosiły „zasady rochdalskie" w r. 1844 r.); państwo winno udzielać związkom spółdzielni pomocy finansowej, gdyż do nich przyszłość gospodarcza społeczeństw należy. Bo w istocie formy dzisiejszej gospodarki społecznej już się przeżyły, podobnie jak się ongiś przeżyły czasy gospodarki niewolniczej czy pańszczyźnianej, jak się przeżył feudalizm.

Ze świata.

OTWARCIE KONGRESU ESPERANTYSTÓW.

Dnia 31 lipca odbyło się w Pradze otwarcie XIII-go międzynarodowego kongresu esperantystów. Obrady zagaił przedstawiciel Holandyi i stałego komitetu kongresowego esperantystów, dr. Insbruecker, poświęcając wielką część swego przemówienia pamięci zmarłego niedawno w Warszawie poety esperanckiego Antoniego Grabowskiego, tłumacza „Pana Tadeusza".

Protektorat nad zjazdem przyjęła rada ministrów republiki czesko-słowackiej.

Pierwszym przewodniczącym zjazdu obrany został profesor dr. Stanisław Kamaryt (Czech), drugim Warchen (Holenderczyk), trzecim Arnhold (Niemiec).

Przemawiając imieniem rządu czesko-słowackiego minister oświaty dr. Szousta, zaznaczył, że rząd republiki czeskosłowackiej w tym roku wprowadza język esperanto jako przedmiot nadobowiązkowy do szkół średnich Czechosłowacyi.

Następnie zabrał głos dr. Edmond Privat, docent uniwersytetu genewskiego, prezes międzynarodowego Związku esperantystów; mówca zawiadomił, że na zaproszenie międzynarodowego Związku esperantystów przybyli na zjazd esperantystów z Genewy oficyalni przedstawiciele Ligi Nar. międzynarodowego Zw. Towarzystw Czerwonego Krzyża i międzynarodowego Związku pracy.

Imieniem Ligi Narodów zastępca sekretarza tejże, Japończyk dr. Fuszijama, zaznaczył, iż Liga Narodów z natury rzeczy z powodu rozlicznych trudności językowych interesuje się rozwojem języka esperanto.

Nastąpiły przemówienia oficyalnych reprezentantów rządów: belgijskiego, fińskiego, hiszpańskiego, włoskiego, litewskiego, holenderskiego i ukraińskiego, wreszcie przemówienia delegatów poszczególnych narodów: Algieru, Australii, Argentyny, Austryi, Belgii, Anglii, (pięciu przedstawicieli narodów: angielskiego, szkockiego, irlandzkiego, cymbryjskiego i kolonii), Bułgaryi, Czech, Danii, Finlandyi, Holandyi, Estonii, Francyi, Gdańska, Hiszpanii, Węgier, Niemiec, Włoch, Japonii, Jugosławii, Polski, Kanady, Norwegii, Litwy, Szwecyi, Rumunii, Szwajcaryi, Turcyi, Stanów Zjednoczonych i Palestyny.

Wrażenie wywołało przemówienie ślepego esperantysty duńskiego, który oświadczył, że język esperanto przedstawia dla niewidomych nieocenioną korzyść, gdyż pozwala na tani druk książek dla niewidomych, których wydania w językach narodowych wymaga częstokroć bardzo wielkich kosztów.

Dział gospodarczy.

ZNISZCZONE I FAŁSZYWE BILETY P.K.K.P.

Ogłoszono rozporządzenie p. ministra skarbu o przyjmowaniu i wymianie zniszczonych oraz zatrzymaniu fałszywych biletów polskiej krajowej Kasy pożyczkowej (pol. banknotów markowych).

Polska krajowa Kasa pożyczkowa i jej oddziały przyjmują przy wpłatach i do wymiany na inne, wszystkie zaś kasy rządowe przyjmują przy wpłatach bez żadnych potrąceń i ograniczeń zniszczone bilety polskiej krajowej Kasy pożyczkowej, czyniące zadość następującym warunkom:

a) posiadające więcej, niż połowę powierzchni papieru banknotowego;

b) posiadające wszystkie numery, lub seryę i numer i conajmniej jeden z podpisów. Bilety zniszczone, na których poszczególne cyfry numeru są zatarte wskutek normalnego zużycia, lub środkowe cyfry numeru (przy banknotach okupacyjnych, posiadających jeden numer na środku), wykruszone wskutek składania przez pół i sklejenia zniszczonych banknotów, należy uważać, jako posiadające te numery;

c) bilety sklejone nie mogą składać się z części różnych biletów, o ile jednak banknot jest sklejony z połówek dwóch różnych biletów tej samej wartości i tej samej emisyi, nie wykazuje braku jakiejkolwiek części, należy przyjąć go lub wymienić.

W wypadkach wątpliwych decyduje o wymianie biletów zniszczonych naczelna dyrekcya polskiej Kasy pożyczkowej, na wniosek skarbnika głównego lub jego zastępcy, po zasiągnięciu w razie podejrzenia sfałszowania lub podrobienia przedstawionych biletów, albo jakichkolwiek oszukańczych z niemi manipulacyi, opinii państwowych zakładów graficznych.

Bilety, nie odpowiadające wskazanym przepisom, mogą być wymienione tytułem wyjątku, w wypadkach zniszczenia przez żywioły: w pożarze, powodzi, skutkiem działań wojennych, lub w nadzwyczajnych wyjątkowych wypadkach, według uznania naczelnej dyrekcyi polskiej krajowej Kasy pożyczkowej. Poszkodowani obowiązani są wtedy złożyć zaświadczenia władz administracyjnych o przeprowadzeniu dochodzenia i o ustaleniu przyczyny i okoliczności zniszczenia.

W razie przedstawienia w jakiejkolwiek kasie rządowej oraz w instytucyi kredytowej biletu sfałszowanego lub podrobionego, albo też biletu, co do którego zachodzi podejrzenie podrobienia lub sfałszowania, należy przedstawiony bilet zatrzymać i o zatrzymaniu sporządzić w czterech egzemplarzach protokół, który winien zawierać: a) opis okoliczności zatrzymania; b) imię i nazwisko i miejsce zamieszkania osoby, której bilet zatrzymano; c) opis zatrzymanego biletu i wysokość odcinku, datę emisyi, oznaczenia seryi i numeru; d) imiona i nazwiska i miejsca zamieszkania świadków zatrzymania; e) oświadczenie osoby, której bilet zatrzymano co do źródła, z którego zatrzymany bilet otrzymała; f) podpisy: zatrzymującego urzędnika, oraz osób, wymienionych w punktach b i d. Jeden egzemplarz należy wydać osobie, której bilet zatrzymano, jeden egzemplarz pozostawić w aktach, dwa egzemplarze łącznie z falsyfikatem przesłać do skarbca emisyjnego polskiej krajowej Kasy pożyczkowej w Warszawie, lub do najbliższego oddziału polskiej krajowej Kasy pożyczkowej.

Polska krajowa Kasa pożyczkowa, w wypadkach stwierdzonego przez ekspertyzę sfałszowania lub podrobienia biletów polskiej krajowej Kasy pożyczkowej, albo jakichkolwiek oszukańczych z niemi manipulacyi, odstępuje jeden egzemplarz protokółu wraz z falsyfikatami prokuratorii przy sądzie okręgowym, do przeprowadzenia dochodzeń karnych.

Wywóz produktów zwierzęcych do Anglii zabroniony. Według zawiadomienia, nadesłanego przez Konsula Brytyjskiego w Warszawie, rząd angielski dekretem z dnia 3 czerwca rb., opartym na ustawie o zwalczaniu chorób zakaźnych wśród zwierząt, zabronił przywozić z Polski do Wielkiej Brytanii następujące artykuły: skóry surowe, skóry futrzane, kopyta wraz z mączką z kopyt, rogi wraz z mączką rogową, kości wraz mączką kostną, sierść, krew suszoną, również w postaci mączki, wołowinę oraz wieprzowinę.

TELEGRAMY.

Japonia za odbyciem konferencyi waszyngtońskiej w listopadzie.

Rzym. (PAT). Radio Rząd japoński powiadomił rząd Stanów Zjednoczonych, że przyjąłby dzień 11 listop. jako termin rozpoczęcia konferencyi waszyngtońskiej.

Grecy bombardują Angorę.

Londyn. PAT. (W. B.) Grecka eskadra lotnicza bombardowała wczoraj Angorę.

Konstantynopol. (PAT.). Ag. Havasa donosi: Kamaliści postanowili opuścić Angorę, cofając się na Kaisaarie.

Emancypacya kobiet w Anglii.

Horsea. PAT. Radio. Izba gmin uchwaliła dopuszczenie kobiet do służby, pod pewnemi zastrzeżeniami. Ustalenie wysokości płac dla kobiet w stosunku do płac męskich będzie uregulowane w przyszłości.

Z „Bagateli".

Wieczór lwowskiej „Czwórki".

Lwowiacy więcej zdołali wykrzesać humoru ze znanych, oklepanych pieśni i humoresek, niż ich tak bardzo reklamowani poprzednicy warszawscy z rozmaitych stołecznych kabaretów. Przedewszystkiem udało się „Czwórce" to, o co daremnie zabiegali Warszawiacy: weszli w bezpośredni kontakt z publicznością, a ta bezpośredniość jest gwarancyą dobrej zabawy. Najwięcej werwy i temperamentu posiada p. Michałowski, niezmiernie ożywioną mimiką twarzy, pobudzającą do szczerej wesołości, odznacza się p. Mirski, mało ruchliwym jest p. Windheim, który jednak ubóstwo gestykulacyi pokrywa wcale ładnym śpiewem, swoboda i finezya cechuje p. Ordon, istotnie uzdolnioną subretkę. Sketsch „Pojedynek amerykański" zawiera takie mnóstwo płaskich konceptów, że tej głupoty nie może zakryć nawet grubo niesmaczne, wręcz idyotyczne naśmiewanie się z wymowy żydowskiej.

Ze sportu. Wczorajsze zawody footbalowe między wiedeńskim klubem „Wacker" a Cracovią skończyły się zwycięstwem „Wackeru" 1:0 (1:0). Bliższe sprawozdanie umieścimy w następnym numerze.

Zawiadomienie!

Związek producentów wody sodowej i napojów musujących w Krakowie, podaje niniejszem do łaskawej wiadomości P. T. Odbiorców, że z dniem dzisiejszym zniuszony został z powodu ogólnej drożyzny do ustalenia nowych cen na swe wyroby. I tak:

Mk. 15.— za jeden klg. wody sodowej w balonie,

Mk. 15.— za jeden syfon pojemności ośmdziesiątych litra,

Mk. 15.— za jedną flaszkę lemoniady gazowej.

Ceny rozumie się z dostawą.

Kraków, 7 sierpnia 1921.

Leon Schneider, przełożony Związku.

REPERTUAR TEATRU „BAGATELA".

Poniedziałek: „Ambasador„ baryton i ona", tragifarsa kolejowa Awerczenki oraz balet.

Wtorek: „Ambasador, baryton i ona", tragifarsa kolejowa Awerczenki oraz balet.

REPERTUAR OPERETKI W NOWOŚCIACH.

Poniedziałek: „Wróg kobiet".

Wtorek: „Krysia leśniczanka".

Drobne ogłoszenia.

Kto mi pomoże do wyszukania mieszkania składającego się z 2-ch pokoi i kuchni otrzyma wysokie wynagrodzenie. Zgłoszenia Kresner, Kraków, Agnieszki 3. 1553

Rysunki na klisze wszelkie artystyczne na plakaty, opakowania, etykiety, druki różnego rodzaju, wykonuje L. BARTL, Kraków ul. Szczepańska 1, III. p. drzwi 33.

Panienka intel. (żadnym pianiem) potrzebna do wypożyczalni książek. Oferty pod „Posada" przyjmuje Adm. N. Lodzi. 1554

Poznański Bank Ubezpieczeń Tow. Akc. w Poznaniu
założony przez Bank Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu.
Kapitał zakładowy 10 milionów marek.

Mamy zaszczyt donieść, że otworzyliśmy w Krakowie Oddział Banku naszego na Małopolskę, którego kierownictwo powierzyliśmy naszemu dotychczasowemu inspektorowi panu STANISŁAWOWI ŁAGODZIE.
Biura Oddziału znajdują się w Krakowie, przy Rynku gł. 9 (Pasaż Bielaka).
Panów Zastępców i Łask. Klientelę ziemi Małopolskiej prosimy, we wszelkich sprawach ubezpieczyniowych, dotyczących Banku naszego zwracać się odtąd do naszego wymienionego oddziału
Poznań, w sierpniu 1921 r.
Poznański Bank Ubezpieczeń Towarzystwo Akcyjne
Dyrekcya: GLINSKI, Dr. BORNE.

Powołując się na powyższe ogłoszenie Dyrekcyi, polecam się Łask. Klienteli do załatwienia ubezpieczeń od ognia, od kradzieży z włamaniem, od szkód wodociągowych, od nieszczęśliwych wypadków i od prawno-cywilnej odpowiedzialności pod nader korzystnemi warunkami.
Kraków, w sierpniu 1921 r.
1848 Rynek główny 9 (Pasaż Bielaka).
STANISŁAW ŁAGODA
Dyrektor Oddziału Małopolskiego Poznańskiego Banku Ubezpieczeń
Poszukuje się wszędzie zdolnych zastępców za wysoką prowizyę.

Nakładem hurtowni papieru GLIMER i Ska
Lwów, ul. Legionów L. 41.
wyszły następujące artykuły z druku:
Bloczki z biletami wstępu od 1—500 w 5-ciu kolorach.
Bloczki „kasa pobierze" i „wypłacić" dwukol. drukiem.
Bloczki do konkursu piękności i garderoby od 1—400.
Bloczki kasowe oprawne i broszurowane.
Księgi folio, quarto i octav liniowane i rubrykowane. 1087
Z końcem lipca b. r. wyjdą z nakładu bloki rysunkowe z bezdrzewnego papieru w przedwojennem wykonaniu.

Instrumenta muzyczne i struny oraz wszelkie przybory do tychże — poleca LEOPOLD HUTTRER, Kraków, ul. Grodzka 43.

Na „Jom Kipur"
znane ze swej dobroci świeczniki w szklankach kawowych, palące się pod gwarancją 28 godz., z marką ochronną „Krakowiak" dostarcza już w każdej ilości 1639
Fabryka wyrobów chemicznych „KRAKOWIAK" w Krakowie-Podgórzu, ul. Staromostowa 3.
Ponieważ napotyka się wyroby liche, naszym świecznikom podrabiane, prosimy zwracać baczną uwagę na markę ochronną „Krakowiak"!

POSZUKIWANI
Instruktorzy dla hebr. szkół powszechnych
Instruktorka dla freblówek hebrajskich
Kandydaci(tki), posiadający(e) odpowiednie wykształcenie ogólne i żydowskie jakoteż praktykę pedagogiczną zechcą przesłać oferty wraz z 1) curriculum vitae i 2) odpisami świadectw do Wydziału Edukacyjnego przy Org. Syonistycznej
1261 Warszawa, Graniczna 9.

CENY KONKURENCYJNE! DOSTAWA NATYCHMIASTOWA!

J. PIPERSBERG
Pierwsza Cieszyńska Fabryka towarów metalowych, żelaznych i czarnoblaszanych
WYRABIA: rury do pieców (szabaśników), rury do pieców, kolanka, drzwiczki żelazne do kuchen, blaszanych do pieców i kominów, wanienki z miedzianej blachy do grzania wody do pieców kaflowych, kotły miedziane, kompletne kuchenki blaszane (Bischaparherde), ramy do pieców kuchennych kute i lane, wiadra na węgle i na wodę, oraz inne artykuły w zakres tego działu wchodzące. 552

MYDŁA najlepszej jakości dostarcza w dowolnych ilościach hurtownie „FAT"
1953
Fabryka tłuszczów jadalnych i wyrobów chemicznych Spółka z ogr. odp. Kraków-Dębniki.
Zastępcy na prowincyi poszukiwani.

Surówki odlewniczej i martenowskiej, gwarantowanej analizy lepszej i tańszej od czeskiej,
Bloków martenowskich
dostarcza natychmiast
„Guszli" Spółka z ogran. odpow. dla handlu surowcami hutniczymi
Telefon Nr. 27. Będzin
Kupuje wagonowo wszelkie ilości 987
żelaza starego i metali

SODY BICARBONAT, POTAŻU KAUSTYCZNEGO, KWASU OCTOWEGO, KWASU KARBOLOWEGO, GRAFITU W GRANATACH
dostarcza natychmiast
„TRAMAR" Tow. handlowe Sp. z ogr. odp.
Wiedeń i oraz Hamburg, Kraków, Budapest, Zagrzeb i Bukaresz. Składy na Polskę:
Kraków, Sebastyana 6. — Tel. 2369.

Nakładem Osilyńskiej Spółki Wydawniczej. Redaktor odpowiedzialny Maksymilian Feldman. Nowa Drukarnia Dziennikarska, ul. [illegible]